

Застосування самооцінювання та взаємооцінювання при теоретичній та технічній підготовці учнів 5 класів під час вивчення модулю «Волейбол»Моїсєєв С.О.¹, Гузар В.М.², Свирида В.С.²¹Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти»

Херсонської обласної ради;

²Херсонська державна морська академія

Анотація. Мета: експериментально перевірити ефективність впливу критеріального самооцінювання та взаємооцінювання на теоретичну та технічну підготовленість учнів 5 класів на уроках волейболу (1 рік вивчення модулю). **Учасники:** учні 5 класів Улянівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Скадовської районної ради Херсонської області (n=16) та Великолепетиської загальноосвітньої школи I-III ступенів №2 Великолепетиської селищної ради Великолепетиського району Херсонської області (n=19). Вік учнів – 10-11 років. Педагогічний експеримент відбувався у 2018/2019 навчальному році під час вивчення учнями модулю «Волейбол» (протягом 17 та 18 уроків відповідно). На уроках волейболу активно використовувалися критеріальні техніки формування само- та взаємооцінювання учнів. Вхідне та вихідне тестування теоретичної та технічної підготовленості школярів було організовано протягом вивчення навчального модулю «Волейбол». **Методи:** теоретичний аналіз наукових джерел, методи математичної статистики, педагогічний експеримент, тестування технічної (передача м'яча над собою двома руками зверху та прийом м'яча знизу над собою) та теоретичної (обізнаність учнів у етапах та послідовності виконання технічних елементів що вивчаються, а також характерних помилках) підготовленості. **Результати:** розроблена та апробована авторська методика критеріального само- та взаємооцінювання навчальних досягнень учнів 5 класів на уроках волейболу. Сутність авторської методики полягає у спільному з учнями визначенні основних етапів технічних елементів, що вивчаються. Системному активному та інтерактивному оцінюванні учнями своїх навчальних досягнень у технічних елементах, що вивчаються. Виявлено, що достовірно покращилися показники контрольних вправ «передача м'яча над собою двома руками зверху» ($p<0,01$), «прийом м'яча знизу над собою» ($p<0,01$) та тестових завдань ($p<0,01$) з теоретичної підготовленості учнів. **Висновки:** встановлено, що системне використання на уроках волейболу елементів само- та взаємооцінювання навчальних досягнень учнів 5 класів достовірно покращує їх рівень теоретичної та технічної підготовленості.

Ключові слова: оцінювання; критерії; техніка; елементи.

Вступ. Високоєфективна система фізичного виховання здобувачів загальної середньої освіти не може існувати без педагогічного контролю й оцінювання. На превеликий жаль, сьогодні в Україні значна кількість учителів фізичної культури недостатньо ефективно здійснюють педагогічний контроль за фізичним вихованням учнів. Для таких фахівців оцінювання – це лише інструмент констатації навчальних досягнень учнів, потужний засіб заохочення і покарання. Достатньо рідко доводиться спостерігати

коли вчитель фізичної культури на системному рівні розкриває дидактичний потенціал існуючої системи оцінювання. Глибоко і тонко у своїй професійній діяльності використовує критеріальні активні та інтерактивні техніки формування оцінювання.

Сучасна державна політика у сфері загальної середньої освіти стимулює всіх педагогів переосмислити свої підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів. У Концепції Нової української школи наголошується, що в освітньому процесі оцінки мають використовуватися, у першу чергу, для аналізу індивідуального

прогресу і планування індивідуального темпу навчання, а не ранжування учнів. Оцінки повинні розглядатися як рекомендація до дії, а не вирок для учня (Гриневиц, Елькін, Калашнікова, Коберник, Ковтунець, Макаренко... & Шиян, 2016).

Сьогодні педагогічна наука і практика активізували свої зусилля у пошуці шляхів підвищення ефективності педагогічного контролю у фізичному вихованні здобувачів загальної середньої освіти. Учні та педагоги-практики пропонують різноманітні шляхи підвищення ефективності навчально-рефлексивної діяльності учнів на заняттях з фізичної культури та спорту: компетентнісний підхід до фізичного виховання учнів (Моїсєєв, Гузар, & Шалар, 2019; Моїсєєв, 2018; 2020); техніки формульовального оцінювання (Моїсєєв, Гузар, & Юськів, 2020; Моїсєєв, & Гузар, 2020; Моїсєєв, 2019); інноваційні здоров'язбережувальні технології (Ганчева, & Моїсєєв, 2016; Моїсєєв, 2013; 2017); педагогічний контроль за техніко-тактичною підготовленістю волейболістів (Артеменко, 2014; Гузар, Шалар, & Стрикаленко, 2020; Силка, & Паєвський, 2017; Шалар, Гузар, & Решотка, 2019; Strelnikova, Kozina, Sobko, Nuzhna, Polishchuk, Ryepko, & Kozin, 2018); спортизація фізичного виховання (Гузар, Сапронова, & Шалар, 2014; Гузар, 2019; Хоменко, Юськів, Гузар, & Свирида, 2020; Шалар, Стрикаленко, & Гузар, 2019; Юськів, Степанюк, Юськів, & Свирида, 2018; Strikalenko, Shalar, Huzar, Voloshinov, Yuskiv, Silvestrova, & Holenko, 2020); фізичне самовиховання в умовах дистанційного навчання (Моїсєєв, & Гузар, 2020; Моїсєєв, 2020; Shalar, Huzar, Strikalenko, Yuskiv, Homenko, & Novokshanova, 2019).

Незважаючи на проведені різновекторні дослідження, проблематика використання технік формульовального оцінювання на уроках волейболу висвітлена недостатньо.

Мета дослідження: експериментально перевірити ефективність впливу критеріального

самооцінювання та взаємооцінювання на теоретичну та технічну підготовленість учнів 5 класів на уроках волейболу (1 рік вивчення модулю).

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено згідно науково-дослідної теми КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» на 2016-2020 рр. «Теоретико-методологічні основи розвитку особистості в системі неперервної освіти (№ держреєстрації: 0116 U004931).

Матеріал і методи дослідження. Учасниками дослідження були учні 5 класів (10-11 років) Улянівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Скадовської районної ради Херсонської області (n=16) та Великолепетиської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 Великолепетиської селищної ради Великолепетиського району Херсонської області (n=19).

Організація дослідження. Педагогічний експеримент у закладах загальної середньої освіти був реалізований протягом 2018/2019 навчального року у три етапи. Перший етап дослідження (листопад-грудень 2018 р.) був спрямований на вивчення теоретико-методичних джерел і розробку авторської методики само- та взаємооцінювання учнями 5 класів своєї технічної підготовленості на уроках волейболу. На другому етапі дослідження (січень-березень 2019 р.), протягом вивчення модулю «Волейбол» (17 та 18 уроків було проведено в залежності від школи) відбувалось вхідне тестування рівня теоретичної (1 урок) та технічної (3 урок) підготовленості учнів, а також апробація авторської методики критеріального інтерактивного оцінювання технічної підготовленості учнів 5 класів на уроках волейболу (з 4 по 17-й або 18-й уроки). Метою третього етапу дослідно-експериментальної роботи було проведення підсумкового тестування технічної (13/14 та 16/17 уроки) та теоретичної (17/18 урок) підготовленості учнів 5 класів, статистична обробка отриманих показників та їх інтерпретація.

Для тестування технічної підготовленості учнів були використані орієнтовні навчальні нормативи оновленої навчальної програми з фізичної культури для 5-9 класів (2017 р.):

1. Передача м'яча над собою двома руками зверху. Виконання тесту припиняється, якщо учень втрачає м'яча, виконує подвійне торкання, кидок м'яча або використовує інший спосіб прийому/передачі м'яча.

Нормативні вимоги: високий рівень підготовленості (компетентності) – 5 раз (хл.) та 4 рази (дівч.), достатній – 4 раз (хл.) та 3 рази (дівч.), середній – 3 рази (хл.) та 2 рази (дівч.), низький – до 3 раз (хл.) та до 2 раз (дівч.).

2. Прийом м'яча двома руками знизу над собою. Виконання тесту припиняється, якщо учень втрачає м'яча або використовує інший спосіб прийому/передачі м'яча.

Нормативні вимоги: високий рівень підготовленості (компетентності) – 5 раз (хл.) та 4 рази (дівч.), достатній – 4 рази (хл.) та 3 рази (дівч.), середній – 3 рази (хл.) та 2 рази (дівч.), низький – 2 рази (хл.) та 1 раз (дівч.).

Для визначення рівня теоретичної підготовленості учнів було обране педагогічне тестування. Розроблений тест складався з 12 завдань, спрямованих на виявлення обізнаності учнів в основних етапах виконання (опорних точках) передачі м'яча двома руками зверху та прийому м'яча знизу, а також критеріях оцінювання цих технічних елементів. Кожне тестове завдання оцінювалося в 1 бал. Максимальна кількість балів – 12.

Статистичний аналіз. Отримані кількісні показники технічної та теоретичної підготовленості учнів були оброблені із використанням методів математичної статистики у програмі Microsoft Excel. Достовірність змін показників за обраними критеріями перевірялася за допомогою двовибіркового t-критерію для залежних вибірок, який розраховувався за формулою: $t = \frac{M_d}{\frac{\sigma_d}{\sqrt{n}}}$ де

M_d – середня арифметична різниця показників, які були виміряні до та після

експерименту, σ_d – середньоквадратичне відхилення різниць показників, n – число досліджуваних.

Авторська методика критеріального само- та взаємооцінювання технічної підготовленості учнів 5 класів на уроках волейболу. Розроблена методика передбачає наступну послідовність дій під час вивчення учнями 5 класів модулю волейбол.

Спільне з учнями визначення основних етапів (опорних точок) виконання передачі м'яча двома руками зверху та прийом м'яча знизу. Для цього необхідно попросити учня з гарною або достатньою технічною підготовкою виконати зазначені технічні елементи. Учитель накидує м'яча у бік від учня, який намагається переміститися та виконати точний прийом або передачу у підняті руки педагога. Після цього необхідно провести з класом міні-бесіду: «що робив учень, щоб виконати точну передачу/прийом?», «що йому не вдалося?» (можна запитати самого учня), «які етапи (послідовні кроки) необхідно виконати, щоб виконати точну передачу/прийом?». Учні необхідно підвести до думки (спираючись на їх досвід та продемонстровані технічні елементи), що успішні передача/прийом м'яча мають відбуватися за наступними алгоритмами: висока стійка, вихід під м'яч, підготовка, виконання передачі, повернення у стійку / середня стійка, вихід під м'яч з перекриттям корпусом траєкторії польоту м'яча, виконання прийому, повернення у середню стійку. Для візуалізації визначених алгоритмів дій, доцільно заздалегідь заготувати аркуші А4 формату з назвами (можливо, зображеннями) етапів. Аркуші необхідно розмістити у спортивній залі так, щоб учні їх постійно бачили (як варіант, на волейбольній сітці).

Спільне визначення з учнями характерних помилок у виконанні передачі м'яча двома руками зверху. Це доцільно зробити відразу після вхідного тестування учнів за цим технічним елементом. Для цього необхідно провести з учнями міні-бесіду: «чи задоволені ви своїм

результатом?», «які помилки ви помітили у себе та своїх однолітків?», «які б поради ви дали своїм друзям, щоб покращити результат?». Учнів необхідно підвести до думки, що для оцінки правильності виконання цього технічного елементу варто використовувати наступні критерії: вихід під м'яч (м'яч опускається на лоб), пальці утворюють «кошик», передача від лоба. Визначені критерії необхідно візуалізувати на аркушах А4 формату та розмістити на видному місці.

Спільне визначення з учнями характерних помилок у виконанні прийому м'яча знизу. Доцільно скористатися

алгоритмом описаним у попередньому пункті. Критеріями оцінювання правильності виконання цього технічного елементу спільно з учнями варто обрати: середня стійка (стопа, коліна, спина, руки), перекриття траєкторії польоту м'яча та прямі руки. Пам'ятаємо про візуалізацію спільно напрацьованих матеріалів.

Протягом вивчення модуля систематично повертаємося до спільно розроблених критеріїв через техніки формування оцінювання навчальних досягнень учнів (таблиця 1).

Таблиця 1

Використання технік формування оцінювання технічної підготовленості учнів 5 класу протягом вивчення навчального модулю «Волейбол»

№	Назва техніки формування оцінювання	Опис техніки	Вид техніки / спосіб оцінювання
<i>Підготовча частина</i>			
1.	SMART-цілі (Specific - конкретна, Measurable - вимірна, Achievable - досяжна, Relevant - відповідна, Timed - визначена в часі)	На аркушах записуємо завдання уроку та вивішуємо їх на видному місці. Наприклад, виконати протягом уроку 4 поспіль передачі м'яча двома руками зверху над собою. Тут можна пригадати розроблені критерії	Візуальні / самооцінювання
2.	Перевірка помилок	Учитель проголошує правильні та неправильні твердження стосовно етапів, характерних помилок або критеріїв оцінювання технічних елементів, що вивчаються. Якщо учні вважають, що твердження відповідає дійсності вони роблять крок вперед, якщо не відповідає - залишаються на місці	Усні / самооцінювання
3.	Вікторина (може бути у різних частинах уроку)	Запропонувати учням у групах скласти запитання стосовно теми уроку, задати складені запитання своїм одноліткам та дати відповіді на їх запитання	Усні / взаємооцінювання
<i>Основна частина</i>			
1.	Дві зірки й побажання	Після роботи у парах (трійках, четвірка) учні мають дати один одному зворотний зв'язок за розробленими критеріям: 2 рази аргументовано похвалити та щось порекомендувати для покращення	Усні / взаємооцінювання
2.	Сигнали рукою	Після виконання учнями вправи на передачу або прийом м'яча у парах (трійках, четвірках) їх можна попросити жестом оцінити себе або партнера за певними спільно визначеними критеріями. Великий палець угору - все вдалося, помилок не було; убік - було складно, були неточності; вниз - були грубі помилки, потребує допомоги	Візуальні / самооцінювання та взаємооцінювання

№	Назва техніки формувального оцінювання	Опис техніки	Вид техніки / спосіб оцінювання
3.	Бліц-побачення	Після навчальної гри доцільно влаштувати учням бліц-побачення (20 сек. обмін думками і зміна партнера) з гравцями іншої команди. Питання для обговорення: “який момент у грі викликав найбільші емоції?”, “що у вашій команді не виходило?”, “що ви можете порадити команді-суперниці?”, “які технічні помилки ви допускали?”, “які характерні помилки допустила ваша команда?”	Усні та рухові / самооцінювання та взаємооцінювання
<i>Заклучна частина</i>			
1.	Мішень або градусник	Малюємо мішень (або 3 градусника), перехрестя якої утворюють критерії оцінювання (наприклад, вихід під м'яч, пальці утворюють “кошик”, передача від лоба), а кола - рівні прояву (низький, середній, високий). Наприкінці уроку просимо учнів поставити відповідні позначки за кожним критерієм	Візуальні / самооцінювання
2.	Чотири дороги (чотири кути волейбольного майданчика)	Учні обирають дорогу згідно визначених критеріїв оцінювання (наприклад, середня стійка (стопи, коліна, спина, руки), перекриття траєкторії польоту м'яча та прямі руки): <ul style="list-style-type: none"> ○ ґрунтова дорога («Забагато пилу, не бачу, куди прямую, допоможіть»); ○ бруківка («Іду рівно, але забагато вибоїн»); ○ шосе («Почуваюсь упевнено, але часом маю пригальмовувати»); ○ автобан («Подорожую самостійно і можу допомогти іншим») 	Рухові / самооцінювання
3	Займи позицію	На лінії волейбольного майданчика розкладаються аркуші з написами “Так”, “Ні”, “50/50”. Учні задаються питання стосовно їх технічної підготовленості. Наприклад, “під час передачі м'яча двома руками зверху вам вдалося тримати пальці рук “кошиком”?”. Учні мають подумати та зайняти позицію на лінії згідно розкладених варіантів відповідей. Деяким учням доцільно задавати уточнюючі запитання стосовно їх позиції	Рухові та усні / самооцінювання

Результати дослідження та їх обговорення. Під час проведення педагогічного експерименту в Улянівській школі та Великопетиській школі № 2 були порівняні показники з технічної та теоретичної підготовленості учнів 5 класів на початку та наприкінці вивчення модулю «Волейбол». З таблиці 2 видно, що за результатами впровадження авторської методики критеріального само- та взаємооцінювання технічної підготовленості учнів 5 класів на уроках

волейболу, суттєво зросли показники високих рівнів готовності учнів до передачі м'яча двома руками зверху над собою (середній приріст по високому рівню складає 42%), прийому м'яча знизу над собою (середній приріст по високому рівню – 43%) та обізнаності учнів у методичних особливостях виконання технічних елементів, що вивчаються (середній приріст по високому рівню – 35%, а по достатньому – 46,5 %).

Розподіл учнів 5 класів за рівнями технічної та теоретичної підготовленості до і після впровадження авторської методики

Тести	Передача м'яча двома руками зверху над собою		Прийом м'яча знизу над собою		Тестування знань учнів з технічної підготовки	
	До	Після	До	Після	До	Після
<i>Улянівська ЗОШ (n=16)</i>						
Високий	50 %	81 %	42 %	75 %	0 %	38 %
Достатній	17 %	13 %	17 %	6 %	0 %	56 %
Середній	25 %	6 %	17 %	19 %	50 %	6 %
Низький	8 %	0 %	25 %	0 %	50 %	0 %
<i>Великопетиська ЗОШ № 2 (n=19)</i>						
Високий	21 %	74 %	0 %	53 %	0 %	32 %
Достатній	21 %	16 %	21 %	16 %	11 %	47 %
Середній	26 %	5 %	26 %	32 %	37 %	21 %
Низький	32 %	5 %	53 %	0%	53 %	0%

Значний приріст показників по обраним тестам, на нашу думку, доцільно пояснити тим, що учні спільно з учителем розробили критерії оцінювання виконання передачі м'яча двома руками зверху та прийому м'яча знизу, візуалізували їх на

волейбольній сітці та постійно, як протягом вивчення навчального модулю, так і у різних частинах уроків, до них зверталися через різноманітні (візуальні, усні, рухові) техніки формування оцінювання.

Таблиця 3

Зміни показників технічної і теоретичної підготовленості учнів 5 класів протягом вивчення модулю «Волейбол»

№	Тести	Заклади освіти	Тестування				$t_{кр.}$	t_p	P
			на початку		наприкінці				
			$\Sigma_1 \pm \sigma_1$	m_1	$\Sigma_2 \pm \sigma_2$	m_2			
1.	Передача м'яча над собою двома руками зверху, рази	Улянівська ЗОШ (n=16)	4,13±2,28	±0,57	10,00±5,23	±1,31	2,05	4,12	< 0,01
		Великопетиська ЗОШ № 2 (n=19)	3,00±1,41	±0,32	7,05±3,15	±0,72	2,04	5,05	< 0,01
2.	Прийом м'яча знизу над собою, рази	Улянівська ЗОШ (n=16)	2,75±1,39	±0,35	7,69±4,53	±1,13	2,05	4,16	< 0,01
		Великопетиська ЗОШ № 2 (n=19)	2,11±0,99	±0,23	5,31±2,19	±0,50	2,04	5,80	< 0,01
3.	Тестування теоретичних знань з технічної підготовки, бали	Улянівська ЗОШ (n=16)	3,81±1,38	±0,34	9,00±1,63	±0,41	2,05	9,72	< 0,01
		Великопетиська ЗОШ № 2 (n=19)	3,63±1,50	±0,34	8,05±1,96	±0,45	2,04	7,82	< 0,01

Надзвичайно цінним виявився досвід гармонійного комбінування самооцінювання, взаємооцінювання та оцінювання вчителем навчальних досягнень учнів.

У результаті дослідження було встановлено наявність нормального розподілу випадкових величин за всіма досліджуваними параметрами як у учнів Улянівської ЗОШ (n=16), так і Великолепетиської ЗОШ № 2 (n=19). Для перевірки достовірності отриманих даних був використаний парний t-критерій Стьюдента. З таблиці 3 видно, що по всіх обраних критеріях t-спостережене (t_p) більше t-критичного ($t_{кр}$). Це свідчить про те, що похибка по кожному з критеріїв не перевищує 5 % і зафіксований приріст є достовірним.

Висновки. Упровадження авторської методики критеріального само- та взаємооцінювання технічної підготовленості учнів 5 класів на уроках волейболу позитивно вплинуло на рівні їх

компетентності у передачі м'яча над собою двома руками зверху, прийомі м'яча знизу над собою та методичної обізнаності у виконанні вищезазначених технічних прийомів. Усі зміни є достовірними та суттєвими. Найбільші зміни в учнів відбулися із теоретичних знань. Середній приріст по високому рівню дорівнює 35%, а по достатньому – 46,5 %.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наукові розвідки можуть бути здійснені у напрямі визначення ефективності впливу технік формувального оцінювання на фізичну підготовленість учнів 5-11 класів.

Конфлікт інтересів. Автори відзначають, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державних, громадських або комерційних організацій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Артеменко, Б.О. (2014). Значення тактичної підготовки волейболістів різного рівня майстерності в ігровій діяльності. *Педагогіка, психологія, медико-біологічні проблеми фізичної культури та спорту*, (1), 9-12. doi: 10.6084 / m9.figshare.894384
- Ганчева, В. І., & Моїсеєв, С.О. (2016). Василь Мороз – переможець Всеукраїнського конкурсу «Інноваційний урок фізичної культури та урок фізичної культури з елементами футболу» 2015 року. *Фізичне виховання в рідній школі : науково-методичний журнал*, (2 (103)), 25-28.
- Гузар, В.М., Сапронова, Ю., & Шалар, О.Г. (2014). Вплив вольових якостей на фізичну підготовленість юних гандболісток. XI Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми юнацького спорту», 185-189.
- Гузар, В.М., Шалар О.Г., & Стрикаленко, Є.А. (2020). Особливості індивідуального підходу на уроках волейболу з учнями 7-х класів. *Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*, (66), 204-208.
- Гузарь, В.Н. (2019). Спортивные и подвижные игры на воде. *Спортивные игры*, (1 (11)), 4-15. <http://doi.org/10.5281/zenodo.2543532>
- Моїсеєв, С.О., Гузар, В.М., & Шалар, О.Г. (2019). Концептуальні засади розвитку предметних компетентностей учнів 1-4 класів на уроках фізичної культури в Новій українській школі. *Педагогічний альманах: зб.наук.пр.*, (43), 45-56.
- Моїсеєв, С.О., Гузар, В.М., & Юськів, С.М. (2020). Вплив формувального оцінювання на теоретичну та технічну підготовленість учнів 6-х класів під час вивчення модулю «Волейбол». *Спортивные игры*, (2 (16)), 28-39. doi: 10.15391/si.2020-2.03
- Моїсеєв, С.О., & Гузар, В.М. (2020). Організація фізичного самовиховання учнів закладів загальної середньої освіти в умовах загальнонаціонального карантину. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*, (57), 362-364.

- Моїсеєв, С.О., & Гузар, В.М. (2020). Постановка smart-завдань на уроці фізичної культури у Новій українській школі. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*, (56), 342-344.
- Моїсеєв, С.О., & Гузар, В.М. (2020). Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках волейболу. *XV наукова конференція «Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти»*, 67-72.
- Моїсеєв, С.О. (2020). *Компетентнісний підхід до навчання учнів 5-9 класів на уроках фізичної культури у Новій українській школі. Теоретико-методологічні основи модернізації навчання: компетентнісний підхід: колективна монографія*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 288-317.
- Моїсеєв, С.О. (2020). Оптимізація фізичного виховання учнів в умовах загальнонаціонального карантину. Сучасні підходи та перспективи професійного розвитку фахівців соціономічних професій. *Науковий вісник КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*, (2 (28)), 334-339.
- Моїсеєв, С.О. (2019). Педагогічна майстерність учителя фізичної культури у вимірі технік формульовального оцінювання. *Четверті всеукраїнські педагогічні читання присвячені 80-річчю з дня народження Лідії Кондрашової «Професійна успішність педагогічного працівника як основа менеджменту якості освітнього процесу»*, 226-232.
- Моїсеєв, С.О. (2013). Порівняльна характеристика робочого, відкритого та конкурсного уроків фізичної культури. *Нова педагогічна думка : науково-методичний журнал*, (4), 154-158.
- Моїсеєв, С.О. (2018). Розвиток педагогічної майстерності вчителя фізичної культури у вимірах фахових конкурсів. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».
- Моїсеєв, С.О. (2017). Сучасні підходи до проведення уроків фізичної культури у загальноосвітній школі. *Педагогічний альманах : збірник наукових праць*, (34), 296-303.
- Моїсеєв, С.О. (2019). Формувальне оцінювання учнів на уроках фізичної культури. *V Всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управлінської діяльності»*, (Ч. II.), 135-142.
- Моїсеєв, С.О. (2019). Як не загубити учнів на уроці фізичної культури у Новій українській школі? XVIII міжнародна науково-практична конференція *«Технології професійного розвитку педагога: спадщина А. С. Макаренка і пріоритети української освіти»*, 106-107.
- Силка, М.К., & Паєвський, В.В. (2017). Ефективність техніко-тактичних дій кваліфікованих волейболістів у змаганнях. *Спортивні ігри*, (3), 58-60.
- Хоменко, В.В., Юськів, С.М., Гузар, В.М., & Свирида В.С. (2020). Показники фізичної і технічної підготовленості футболістів різного амплу студентської команди з футболу. *Спортивні ігри*, (2 (16)), 95-105. <http://doi.org/10.15391/si.2020-1.10>.
- Шалар, О.Г., Стрикаленко, Є.А., & Гузар, В.М. (2019). Властивості особистості юних гандболісток та їх вплив на ефективність змагальної діяльності. *Педагогічні науки*, (3 (159)), 146-152.
- Шалар, О.Г., Гузар, В.М., & Решотка, Н.О. (2019). Спортивна підготовка учнів ліцею на заняттях з волейболу. *Спортивні ігри*, (1 (11)), 58-66. <http://doi.org/10.5281/zenodo.2543592>
- Шалар, О.Г., Стрикаленко, Є.А., & Гузар В.М. (2019). Особливості формування командної згуртованості юних спортсменок в ігрових видах спорту. *Спортивні ігри*, (3 (13)), 64-73. Doi: 10.15391/si.2019-3.08

- Юськів, С.М., Степанюк, С.І., Юськів, К.В., & Свирида, В.С. (2018) Закономірності розвитку дитячо-юнацького спорту. *XIII Всеукраїнська наукова конференція "Актуальні проблеми юнацького спорту"*, 144-149.
- Shalar, O., Huzar, V., Strikalenko, Y., Yuskiv, S., Homenko, V., & Novokshanova, A. (2019). Psycho-pedagogical aspects of interaction between personality traits and physical qualities of the young gymnasts of the variety and circus studio. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, (19 (Supplement issue 6)), 344, 2283-2288. DOI:10.7752/jpes.2019.s6344
- Strelnikova, E. Y., Kozina, Z. L., Sobko, I. M., Nuzhna, A., Polishchuk, S. B., Rypko, O. O., & Kozin, S. V. (2018). Preparation of young volleyball players at the stage of sports improvement on the basis of development of psychophysiological functions. *Health, sport, rehabilitation*, (4(2)), 124-133. doi:http://dx.doi.org/10.34142/HSR.2018.04.02.12
- Strikalenko, Y., Shalar, O., Huzar, V., Voloshinov, S., Yuskiv, S., Silvestrova, H., & Holenko, N. (2020). The correlation between intelligence and competitive activities of elite female handball players. *Journal of Physical Education and Sport*, 20 (1), 63-70. http://dx.doi.org/10.7752/jpes.2020.01008

Стаття поступила до редакції: 14.01.2021.

Опублікована: 06.02.2021.

Аннотация. Моисеев С.А., Гузарь В.Н., Свирида В.С. *Применение самооценки и взаимооценки при теоретической и технической подготовке учащихся 5 классов при изучении модуля «Волейбол».* Цель экспериментально проверить эффективность влияния самооценки и взаимооценки на теоретическую и техническую подготовленность учащихся 5 классов (1 год изучения модуля) на уроках волейбола. Участники: учащиеся 5 классов Уляновской общеобразовательной школы I-III ступеней Скадовского районного совета Херсонской области (n=16) и Великолпетихская общеобразовательная школа I-III ступеней Великолпетихского района Херсонской области (n=19). Возраст учащихся – 10-11 лет. Педагогический эксперимент был организован в 2018/2019 учебном году во время изучения учащимися модуля «Волейбол» (17 и 18 уроков соответственно). На уроках волейбола активно использовались критериальные техники формирующего само- и взаимооценивания. Входное и выходное тестирование теоретической и технической подготовленности учащихся было организовано на протяжении изучения учебного модуля «Волейбол». Методы: теоретический анализ научных источников, методы математической статистики, педагогический эксперимент, тестирование технической (передача мяча двумя руками сверху над собой; прием мяча снизу над собой) и теоретической (осведомленность учащихся в этапах и последовательности выполнения изучаемых технических элементов, а также характерных ошибок) подготовленности. Результаты: разработана и апробирована авторская методика критериального само- и взаимооценивания учебных достижений учащихся 5 классов на уроках волейбола. Суть авторской методики заключается в совместном с учащимися определении основных этапов изучаемых технических элементов. Системном активном и интерактивном оценивании школьниками своих учебных достижений в изучаемых технических элементах. Выявлено, что достоверно улучшились показатели контрольных упражнений «передача мяча в двумя руками сверху над собой» ($p < 0,01$), «прием мяча снизу над собой» ($p < 0,01$) и тестовых заданий ($p < 0,01$) с теоретической подготовленности учащихся. Выводы: установлено, что систематическое использование на уроках волейбола элементов само- и взаимооценивания учебных достижений учащихся достоверно повышает их уровень теоретической и технической подготовленности.

Ключевые слова: техники формирующего оценивания; совместное определение критериев, визуализация критериев, технические элементы.

Abstract. Moiseiev S., Huzar V.M., Svirida V.S. *Application of self-assessment and mutual assessment in theoretical and technical training of 5th grade students during the study of the*

module "Volleyball". Objective: experimentally test the effectiveness of the impact of self-assessment and mutual assessment on the theoretical and technical readiness of students of 5th grade (1 year of studying the module) in volleyball lessons. Participants: students of 5th grades of the Ulyanovsk Secondary School of the I-III grades of the Skadovsk District Council of Kherson Region ($n = 16$) and the Velykapetetyka Secondary School №2 of the Velykapetetska Village Council of the Velykapetetyka District of Kherson Region ($n = 19$). Age of students is 10-11 years. The pedagogical experiment took place in the 2017/2018 academic year during the students' study of the Volleyball module (during 17 and 18 lessons). Criteria techniques of formative self- and mutual assessment were actively used at volleyball lessons. Entrance and exit testing of theoretical and technical preparedness of students was organized during the study of the training module «Volleyball». Methods: theoretical analysis of scientific sources, methods of mathematical statistics, pedagogical experiment, testing of technical (passing the ball over with both hands from above; receiving the ball from below) and theoretical (awareness of students in the stages and sequence of technical elements and typical mistakes) preparedness. Results: developed and tested the author's method of criterion self- and mutual assessment of educational achievements of 5th grade students at volleyball lessons. The essence of the author's methodology is to determine the main stages of the studied technical elements jointly with students. Systematic active and interactive assessment of students' academic achievements in the technical elements. It was found that the indicators of control exercises «passing the ball over with both hands from above» ($p < 0,01$), «receiving the ball from below» ($p < 0,01$) and test tasks ($p < 0,01$) on the theoretical preparedness of students were significantly improved. It was found that the systematic use of elements of self- and mutual assessment of academic achievements of the 5th grade students at volleyball lessons significantly improves their level of theoretical and technical preparedness.

Keywords: formative assessment techniques; joint definition of criteria, visualization of criteria, technical elements.

Reference

- Artemenko, B.O. (2014). Znachennja taktychnoi' pidgotovky volejbolistiv riznogo rivnja majsternosti v igrovij dijal'nosti [The importance of tactical training of volleyball players of different skill levels in playing activities]. *Pedagogika, psihologija, medyko-biologichni problemy fizychnoi' kul'tury ta sportu* [Pedagogy, psychology, medical and biological problems of physical culture and sports], no (1), 9-12. doi: 10.6084 / m9.figshare.894384. [in Ukrainian].
- Gancheva, V.I., & Moi'sejev, S.O. (2016). Vasyľ Moroz – peremozhec' Vseukrai'ns'kogo konkursu «Innovacijnyj urok fizychnoi' kul'tury ta urok fizychnoi' kul'tury z elementamy futbolu» 2015 roku [Vasyľ Moroz – winner of the All-Ukrainian competition "Innovative physical education lesson and physical education lesson with elements of football" in 2015]. *Fizychnye vyhovannja v ridnij shkoli* [Physical education in the native school]: naukovometodychnyj zhurnal, no (2 (103)), 25-28. [in Ukrainian].
- Guzar, V.M., Saponova, Ju., & Shalar, O.G. (2014). Vplyv vol'ovyh jakostej na fizychnu pidgotovlenist' junyh gandbolistok [The influence of strong-willed qualities on the physical fitness of young handball players]. XI Vseukrai'ns'ka naukovopraktychna konferencija «Aktual'ni problemy junac'kogo sportu» [Current issues of youth sports], 185-189. [in Ukrainian].
- Guzar, V.M., Shalar O.G., & Strykalenko, Je.A. (2020). Osoblyvosti individual'nogo pidhodu na urokah volejbolu z uchnjamy 7-h klasiv [Features of individual approach in volleyball lessons with 7th grade students]. Vseukrai'ns'ka naukovopraktychna internet-konferencija «Vitchyznjana nauka na zlami epoh: problemy ta perspektyvy rozvytku» [Domestic science at the turn of the epochs: problems and prospects of development], no (66), 204-208. [in Ukrainian].

- Guzar', V.N. (2019). Sportyvnye y podvyzhnye uгры na vode [Sports and mobile water games]. *Sportyvni igry* [Sports games], no (1 (11)), 4-15. <http://doi.org/10.5281/zenodo.2543532/> [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O., Guzar, V.M., & Shalar, O.G. (2019). Konceptual'ni zasady rozvytku predmetnyh kompetentnostej uchniv 1-4 klasiv na urokah fizychnoi' kul'tury v Novij ukrai'ns'kij shkoli [Conceptual bases of development of subject competences of pupils of 1-4 classes at lessons of physical culture in the New Ukrainian school]. *Pedagogichnyj al'manah* [Pedagogical almanac]: zb.nauk.pr., no (43), 45-56. [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O., Guzar, V.M., & Jus'kiv, S.M. (2020). Vplyv formuval'nogo ocinjuvannja na teoretychnu ta tehnicnu pidgotovlenist' uchniv 6-h klasiv pid chas vyvchennja modulju «Volejbol» [The influence of formative assessment on the theoretical and technical readiness of 6th grade students during the study of the module "Volleyball"]. *Sportyvni igry* [Sports games], no (2 (16)), 28-39. doi: 10.15391/si.2020-2.03 [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O., & Guzar, V.M. (2020). Organizacija fizychnogo samovyhovannja uchniv zakladiv zagal'noi' seredn'oi' osvity v umovah zagal'nonacional'nogo karantynu [Organization of physical self-education of students of general secondary education in the conditions of national quarantine]. *Materialy Mizhnarodnoi' naukovo-praktychnoi' internet-konferencii' «Tendencii' ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovah globalizacii'»* [Trends and prospects for the development of science and education in the context of globalization], no (57), 362-364. [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O., & Guzar, V.M. (2020). Postanovka smart-zavdan' na uroci fizychnoi' kul'tury u Novij ukrai'ns'kij shkoli [Setting smart-tasks in a physical education class at the New Ukrainian School]. *Materialy Mizhnarodnoi' naukovo-praktychnoi' internet-konferencii' «Tendencii' ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovah globalizacii'»* ["Trends and prospects for the development of science and education in the context of globalization"], (56), 342-344. [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O., & Guzar, V.M. (2020). Formuval'ne ocinjuvannja navchal'nyh dosjagnen' uchniv na urokah volejbolu [Formative assessment of students' academic achievements in volleyball lessons]. HV naukova konferencija “*Problemy i perspektyvy rozvytku sportyvnyh igor ta odnaborstv u zakladah vyshhoi' osvity*” [Problems and prospects of development of sports games and martial arts in higher education institutions], 67-72. [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O. (2020). *Kompetentnisnyj pidhid do navchannja uchniv 5-9 klasiv na urokah fizychnoi' kul'tury u Novij ukrai'ns'kij shkoli. Teoretyko-metodologichni osnovy modernizacii' navchannja: kompetentnisnyj pidhid: kolektyvna monografija* [Competence approach to teaching students in grades 5-9 in physical education classes at the New Ukrainian School. Theoretical and methodological foundations of educational modernization: a competency approach: a collective monograph]. Herson: KVNZ «Hersons'ka akademija neperervnoi' osvity». [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O. (2020). Optymizacija fizychnogo vyhovannja uchniv v umovah zagal'nonacional'nogo karantynu. Suchasni pidhody ta perspektyvy profesijnogo rozvytku fahivciv socionomichnyh profesij [Optimization of physical education of students in the conditions of national quarantine. Modern approaches and prospects of professional development of socionomic professions]. *Naukovyj visnyk KVNZ «Vinnyc'ka akademija neperervnoi' osvity»* [Scientific Bulletin of KVNZ "Vinnytsia Academy of Continuing Education"], no (2 (28)), 334-339. [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O. (2019). Pedagogichna majsternist' uchytelja fizychnoi' kul'tury u vymiri tehnik formuval'nogo ocinjuvannja [Pedagogical skill of a physical education teacher in measuring formative assessment techniques]. Chetverti vseukrai'ns'ki pedagogichni chytannja prysvjacheni 80-richchju z dnja narodzhennja Lidii' Kondrashovoi' «*Profesijna uspishnist' pedagogichnogo pracivnyka jak osnova menedzhmentu jakosti osvith'ogo procesu*» ["Professional success of a pedagogical worker as a basis for quality management of the educational proces"], 226-232. [in Ukrainian].

- Moi'sejev, S.O. (2013). Porivnjaj'na harakterystyka robochogo, vidkrytogo ta konkursnogo urokiv fizychnoi' kul'tury [Comparative characteristics of working, open and competitive physical education lessons]. *Nova pedagogichna dumka : naukovo-metodychnyj zhurnal* [New pedagogical thought], no (4), 154-158. [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O. (2018). *Rozvytok pedagogichnoi' majsternosti vchytelja fizychnoi' kul'tury u vymirah fahovyh konkursiv* [Development of pedagogical skills of a physical education teacher in the dimensions of professional competitions]. Herson: KVNZ «Hersons'ka akademija neperervnoi' osvity». [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O. (2017). Suchasni pidhody do provedennja urokiv fizychnoi' kul'tury u zagal'noosvitnij shkoli [Modern approaches to conducting physical education lessons in secondary school]. *Pedagogichnyj al'manah* [Pedagogical almanac]: zbirnyk naukovyh prac', no (34), 296-303.
- Moi'sejev, S.O. (2019). Formuval'ne ocinjuvannja uchniv na urokah fizychnoi' kul'tury [Formative assessment of students in physical education lessons]. V Vseukrai'ns'ka naukovo-praktychna konferencija «Teoretyko-metodologichni osnovy rozvytku osvity ta upravlins'koi' dijal'nosti» [Theoretical and methodological foundations of education and management], (Ch. II.), 135-142. [in Ukrainian].
- Moi'sejev, S.O. (2019). Jak ne zagubyty uchniv na uroci fizychnoi' kul'tury u Novij ukrai'ns'kij shkoli? [How not to lose students in a physical education class at the New Ukrainian School?] HVIII mizhnarodna naukovo-praktychna konferencija «Tehnologii' profesijnogo rozvytku pedagoga: spadshhyna A. S. Makarenka i priorytety ukrai'ns'koi' osvity» ["Technologies of professional development of a teacher: the legacy of AS Makarenko and the priorities of Ukrainian education"], 106-107.
- Sylka, M.K., & Pajevs'kyj, V.V. (2017). Efektyvnist' tehniko-taktychnyh dij kvalifikovanyh volejbolistiv u zmagannjah [The effectiveness of technical and tactical actions of qualified volleyball players in competitions]. *Sportyvni igry* [Sports games], no (3), 58-60. [in Ukrainian].
- Homenko, V.V., Jus'kiv, S.M., Guzar, V.M., & Svyryda V.S. (2020). Pokaznyky fizychnoi' i tehnicnoi' pidgotovlenosti futbolistiv riznogo amplua student'skoi' komandy z futbolu [Indicators of physical and technical fitness of football players of different roles of the student football team]. *Sportyvni igry* [Sports games], no (2 (16)), 95-105. <http://doi.org/10.15391/si.2020-1.10>. [in Ukrainian].
- Shalar, O.G., Strykalenko, Je.A., & Guzar, V.M. (2019). Vlastyvosti osobystosti junyh gandbolistok ta i'h vplyv na efektyvnist' zmagal'noi' dijal'nosti [Personality traits of young handball players and their influence on the effectiveness of competitive activities]. *Pedagogichni nauky* [Pedagogical sciences], no (3 (159)), 146-152. [in Ukrainian].
- Shalar, O.G., Guzar, V.M., & Reshotka, N.O. (2019). Sportyvna pidgotovka uchniv liceju na zanjattjah z volejbolu [Sports training of lyceum students in volleyball classes]. *Sportyvni igry* [Sports games], no (1 (11)), 58-66. <http://doi.org/10.5281/zenodo.2543592/> [in Ukrainian].
- Shalar, O.G., Strykalenko, Je.A., & Guzar V.M. (2019). Osoblyvosti formuvannja komandnoi' zгуртованosti junyh sportshenok v igrovyh vyдах sportu [Features of formation of team cohesion of young sportswomen in game sports]. *Sportyvni igry* [Sports games], no (3 (13)), 64-73. doi: 10.15391/si.2019-3.08/ [in Ukrainian].
- Jus'kiv, S.M., Stepanjuk, S.I., Jus'kiv, K.V., & Svyryda, V.S. (2018) Zakonomirnosti rozvytku dytjacho-junac'kogo sportu [Patterns of development of children's and youth sports]. XIII Vseukrai'ns'ka naukova konferencija «Aktual'ni problemy junac'kogo sportu» ["Actual problems of youth sports"], 144-149. [in Ukrainian].
- Shalar, O., Huzar, V., Strikalenko, Y., Yuskiv, S., Homenko, V., & Novokshanova, A. (2019). Psycho-pedagogical aspects of interaction between personality traits and physical qualities of the young gymnasts of the variety and circus studio. *Journal of Physical Education and Sport* (JPES), (19 (Supplement issue 6)), no 344, 2283-2288. doi:10.7752/jpes.2019.s6344

- Strelnikova, E. Y., Kozina, Z. L., Sobko, I. M., Nuzhna, A., Polishchuk, S. B., Rypko, O. O., & Kozin, S. V. (2018). Preparation of young volleyball players at the stage of sports improvement on the basis of development of psychophysiological functions. *Health, sport, rehabilitation, no (4(2))*, 124-133. doi:<http://dx.doi.org/10.34142/HSR.2018.04.02.12>
- Strikalenko, Y., Shalar, O., Huzar, V., Voloshinov, S., Yuskiv, S., Silvestrova, H., & Holenko, N. (2020). The correlation between intelligence and competitive activities of elite female handball players. *Journal of Physical Education and Sport, no 20 (1)*, 63-70. <http://dx.doi.org/10.7752/jpes.2020.01008>

Довідка про авторів/ Information about the Authors

Моїсєєв Сергій Олександрович: кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти; Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради: вул. Покришева, 41, м. Херсон, 73034, Україна

Моисеев Сергей Александрович: кандидат педагогических наук, доцент, заведующий кафедры теории и методики воспитания, психологии и инклюзивного образования; Коммунальное высшее образовательное заведение «Херсонская академия непрерывного образования» Херсонского областного совета: ул. Покрышева, 41, г. Херсон, 73034, Украина.

Moiseiev Serhii Olexandrovich: Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Municipal Higher Educational Institution «Kherson Academy of Continuing Education» of the Kherson Regional Council: Pokrysheva str., 41, Kherson, 73034, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0001-9326-4192>

E-mail: cergeycom@ukr.net

Гузар Віктор Миколайович: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та професійно-прикладної фізичної підготовки; Херсонська державна морська академія: просп. Ушакова, 20, м. Херсон, 73000, Україна

Гузарь Виктор Николаевич: кандидат педагогических наук, доцент кафедры безопасности жизнедеятельности и профессионально-прикладной физической подготовки; Херсонская государственная морская академия: просп. Ушакова, 20, г. Херсон, 73000, Украина

Huzar Viktor: Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of basic safety and professional applied physical training department; Kherson State Maritime Academy: Ushakov Avenue, 20, Kherson, 73000, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-4427-2425>;

E-mail: guzarv59@gmail.com

Свирида Валерій Степанович: старший викладач кафедри безпеки життєдіяльності та професійно-прикладної фізичної підготовки; Херсонська державна морська академія: просп. Ушакова, 20, м. Херсон, 73000, Україна

Свирида Валерий Степанович: старший преподаватель кафедры безопасности жизнедеятельности и профессионально-прикладной физической подготовки; Херсонская государственная морская академия: просп. Ушакова, 20, г. Херсон, 73000, Украина

Svirida Valerii: Senior teacher of basic safety and professional applied physical training department; Kherson State Maritime Academy: Ushakov Avenue, 20, Kherson, 73000, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2415-4461>

E-mail: client885@gmail.com